

В Україні питання неперервності лісокористування в останні десятиліття знаходимо в працях Швиденка (1981), Строчинського (1992), Цурика (1992), Горошка (1995).

Процес вдосконалення організації лісогосподарського виробництва окремих господарств через врахування чинників, закладених в ідеї неперервності лісокористування, можна представити як певну модель. Основним в ній є оптимізація рішень, що стосується головних напрямів господарської діяльності (головне користування, відновлення, догляд), метою якої є досягнення стабільності лісових екосистем в умовах інтенсивного ведення лісового господарства.

На основі лісотаксаційного вивчення ялицевих лісостанів Карпат природного і штучного походження нами опрацьована модель, яка передбачає оцінку окремих властивостей лісових екосистем, що використовуються в лісовпорядкуванні. Особливе місце в представленій моделі займає співвідношення наявного стану яличників і бажаного стану. Визначення окремих складових є комплексним завданням, пов'язаним з проблематикою екологічних і соціальних аспектів.

В результаті реалізації моделі пропонується схема реалізації неперервності лісокористування при лісовпорядкуванні на прикладі ялицевих лісів Карпат.

ОБСЯГИ ЗАГОТІВЕЛЬ ДЕРЕВИНИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ДИНАМІКУ ЛІСОВОГО ФОНДУ В ЗАКАРПАТСЬКІЙ ОБЛАСТІ

В. Кічура

Закарпатське обласне управління лісового господарства

Ліси України взагалі, а ліси Українських Карпат особливо, за своїм призначенням і розташуванням покликані виконувати переважно екологічні функції і в зв'язку з цим мають обмежене експлуатаційне значення. З другого боку, в Карпатах зосереджені значні запаси деревних ресурсів нашої держави. Тому, коли йдеться про лісокористування в нашому гірському регіоні в плані заготівлі деревини, то це викликало і викликає різні стратегічні підходи щодо нормативів та фактичних обсягів цієї заготівлі.

У минулому розрахункова лісосіка та її обсяги заготівлі деревини від рубок, пов'язаних з веденням лісового господарства, підтасовувались під потреби у деревині. Тоді це було державною політикою. Відзначимо, що і встановлювані в той час завишені розміри розрахункової лісосіки перерубувались, а виправданням було тільки одне – потреба деревини для народного господарства.

В залежності від потреб на деревину, а також впровадження в практику екологічних вимог господарювання в лісах, обсяги заготівель поступово, з кожним десятиріччям, зменшувались, і у 70-х роках стали в межах науково обґрунтованих нормативів. В теперішній час фактичні обсяги заготівлі деревини менші за нормативні показники.

Таким чином, обсяги заготівель деревини в Карпатському регіоні були нерівномірними. Так, у 1947 році по Закарпатській, Івано-Франківській та Чернівецькій областях було фактично заготовлено від рубок головного корстування 5,5 млн. кубометрів, у 1950 році – 9,4 млн. кубометрів. На такому ж рівні обсяги лісозаготівель збереглися до 1959 року. Далі йшло їх різке зменшення. У 1964 році, наприклад, заготовлено 4,5 млн. кубометрів. Наведені дані вказують, що фактична заготівля деревини не відповідала офіційно встановленій в той час розрахунковій лісосіці: в 1945–1947 рр. – 1,5 млн., в 1948–1953 рр. – більше 3 млн., в 1954–1959 рр. – 4 млн., а з 60-х років – 1,8 млн. кубометрів.

Загальна картина обсягів лісозаготівель в цілому для Карпатського регіону характерна і для нашої області, що видно з табл. 1.

Таблиця 1

Використання розрахункової лісосіки по Закарпатській області (без лісів колективних сільськогосподарських підприємств та військового лісництва)

Роки	Розрахункова лісосіка, тис.кбм ліквіду	Фактичний відпуск, тис. кбм ліквіду	Використання розрахункової лісосіки, %	Вирубано з 1 га вкритих лісовою рослинністю земель, кбм
1946	1363,1	916,2	67	1,8
1949	1756,9	2641,6	150	5,3
1956	1604,2	3103,3	193	6,3
1960	1619,8	2221,1	137	4,7
1966	855,0	1120,0	131	2,2

Роки	Розрахункова лісосіка, тис.кбм ліквіду	Фактичний відпуск, тис. кбм ліквіду	Використання розрахункової лісосіки, %	Вирубано з 1 га вкритих лісовою рослинністю земель, кбм
1968	687,0	644,0	94	1,3
1989	929,0	926,0	100	1,8
1991	797,5	764,4	96	1,5
1993	797,5	663,0	83	1,3
1995	797,5	619,4	77	1,2
1996	797,5	483,0	61	1,0

Дані наведеної таблиці свідчать, що обсяги фактичної заготівлі деревини від рубок головного користування не перевищували встановленої розрахункової лісосіки, за винятком періоду від 1949 по 1966 рік, що залежало від різних чинників. Рубка стиглого лісу була в межах середньорічного приросту, який для лісів області в середньому складає 5 кубометрів на 1 гектар. Винятком знову ж був період з кінця 40-х років і 50-ті роки. Фактичний відпуск деревини максимально перевищував розрахункову лісосіку (майже в 2 рази) в 1956 році.

Однак головне користування – це ще не повне використання лісових ресурсів в порядку заготівлі деревини. В табл. 2 приводимо фактичний відпуск деревини по всіх видах рубок у Закарпатській області.

Таблиця 2

Фактичний відпуск деревини в Закарпатті по всіх видах рубок (крім лісів КСГП та військового лісництва)

Роки	Від рубок головного користування, тис.кбм	Від рубок, пов'язаних з веденням лісового господарства, тис.кбм	Всього, тис.кбм	В середньому за рік, тис.кбм	Вирубано з 1 га вкритих лісовою рослинністю земель, кбм
1956-1960	13636	2441	16077	3215	6,5
1961-1965	5220	3577	8797	1759	3,5
1966-1967	1752	1576	3328	1664	3,3
1989-1996	5595	3131	8726	1091	2,1

ної. Середній запас на 1 гектарі – 334 кубометри, середньорічний приріст – 5 кубометрів на одному гектарі, а низькоповнотні, непродуктивні і малоцінні насадження у нас займають тільки 2,8% вкритих лісовою рослинністю земель.

Оцінку господарювання в лісах можна зробити по параметрах вікової структури лісового фонду, наведених в табл. 3.

Таблиця 3

Розподіл площі вкритих лісовою рослинністю земель лісового фонду за віковими групами (без лісів КСГП та військового лісництва)

Група лісів	Площа вкритих лісовою рослинністю земель, тис. га/%	в тому числі:			
		молодняки	середньовікові	пристигаючі	стигли і перестиглі
I	204,3/100	Всього:			
II	303,7/100	29,4/14,4	105,6/51,7	19,9/9,7	49,4/24,2
I+II	508,0/100	117,5/38,7	89,8/29,6	35,1/11,5	61,3/20,2
		146,9/28,9	195,4/38,5	55,0/10,8	110,7/21,3
в т.ч. включених у розрахунок головного користування					
I	27,7/100	5,0/18,0	17,4/62,9	2,0/7,2	3,3/11,9
II	257,7/100	107,6/41,7	76,7/29,8	29,6/11,5	43,8/17,0
I+II	285,4/100	112,6/39,4	94,1/33,0	31,6/11,1	47,1/16,5
в т.ч. виключених з розрахунку головного користування					
I	176,0/100	24,4/13,8	88,2/49,9	17,9/10,1	46,1/26,2
II	46,0/100	9,9/21,5	13,1/28,5	5,5/12,0	17,5/38,0
I+II	222,6/100	34,3/15,4	101,3/45,5	23,4/10,5	63,6/28,6

Показники табл. 3 в цілому для лісів I і II групи вказують на тенденцію наближення вікової структури до оптимальної, тому що молодняки, стиглі та перестійні насадження вже зараз знаходяться близько до оптимуму розподілу, а значна частина надлишку середньовікових через один-два ревізійні періоди перейде до пристигаючих насаджень.

Для експлуатаційного фонду показники вікової структури значно гірші по всіх вікових групах. Тут майже 40% молодняків і лише 16% стиглих насаджень.

У масивах, що виключені з розрахунку головного користування, вікова структура має перевагу по віковій групі стиглих і перестійних

насаджень, тут також мало молодняків. Це пояснюється великим відсотком у насадженнях, що виключені з розрахунку головного користування, об'єктів природно-заповідного фонду, насадження яких представлені в основному стиглими деревостанами і займають площу більше 100 тис. гектарів.

Отже, на основі даних державної звітності та обліку довелось ще раз нагадувати відоме всім лісівникам твердження, що ніякі промахи у веденні господарства в лісах не можуть пройти безслідно. Наслідки цих промахів випливають через довгі роки, десятиліття, а то й віки. І саме тому лісівник має завжди безпомилково виділяти головні і невідкладні заходи по формуванню лісів майбутнього від таких, що теж потрібні, але виконання їх можна відкласти без шкоди для лісу на пізніше. Це особливо актуально зараз, при 30% фінансуванні операційних витрат на лісове господарство з бюджету держави.

ЩОДО ГОСПОДАРЮВАННЯ В ЛІСАХ ВОЛОВЕЧЧИНИ

П. Ткач

Воловецький держлісгосп

Думаю, що всі присутні в цьому залі не байдужі до долі наших лісових комплексів. Я пропрацював у Воловецькому лісокомбінаті 15 років. І більш-менш знаю плюси і мінуси в роботі комплексних підприємств, особливо в питаннях ведення лісового господарства. Працювати нам було набагато легше, – виділялись кошти такі, що тяжко їх було освоїти, відчувалась широка спина лісокомбінату. Нас загрузали іншими роботами, які не мали нічого спільного з веденням лісового господарства. Разом з тим не пам'ятаю такого, щоб не виконали завдання по посадці лісу, догляду за ним, побудовані такі прекрасні контори лісництва. І це була наша спільна заслуга. Проте відчувалась з року в рік все менша увага до лісового господарства, все тяжчий ставав заготовлений кубометр лісопродукції, пропорційно зростала і робота керівництва лісокомбінату над освоєнням лісосічного фонду, що було закономірне. На лісову охорону та й на лісове господарство почали дивитися як на щось другорядне. Лісника все частіше називали просто